

L'OBRA DE BARTRA

PREFACI

Què vaig a fer? Una cosa ben contrària als bons costums literaris: l'estudi escrit de tota l'obra d'un poeta sense cap de les condicions que exigeix l'assaig crític: ni pensament científic, ni bases erudites, ni objectivitat, ni anàlisi serena, ni perspectiva. Ben al contrari, en això que em proposo hi haurà xarbotament, ignorància, visió subjectiva, passió, primer terme. És, doncs, obrar com allò que no sóc, un assagista literari.

Vull parlar de l'obra d'algú amb qui estic tan unida com un ésser humà pugui estar-ho amb un altre. Això no es fa. És gairebé escandalós. Però gosaré fer-ho. M'arriscaré a escandalitzar i a suscitar mofes. No ho faria si no ho cregués útil (i si no em fos necessari), si no pensés que les mancances i les condicions adverses són compensades per uns privilegis que ningú més no té ni tindrà mai, i que són el de poder informar amb precisió i detall sobre l'obra, el de conèixer-la mot a mot, idea per idea, d'ésser-ne espectadora «entre bastidors», testimoni dels seus múltiples naixements i de la seva creixença, haver-hi conviscut, conviure-hi, tocar-la, respirar-la, estimar-la i entendre-la. No sóc l'única persona, certament, a entendre aquesta obra, d'altres sabran comprendre-la més profundament i fins descobriran allò que jo no sé que hi hagi, però sí que únicament jo puc entendre-la amb tota l'extensió —i totes les limitacions— amb què s'entén un ésser estimat. I tinc la voluntat i la paciència —no pas exclusives— de parlar-ne amb la vastitud que calgui per comunicar als altres tot el que vull que vegin.

Si la lucidesa és convincent, la passió és comunicativa. Si no puc convèncer amb arguments de càtedra, potser podré encomanar el sentiment o les sensacions o les emocions. I el contagi, si té talent, potser s'aplicarà a explicar-los amb el llenguatge de la lògica o de la dialèctica i els analitzarà, i valorarà l'esforç del poeta que els fa néixer. I així l'obra de Bartra serà coneguda i estimada com cal. Per això he emprès aquest treball. Això és el meu desig íntim. Ara bé, ha de constar clarament que el que presento no és un treball crític, sinó de recerca i destriament de tot allò que conté l'obra en sentiments, idees, propòsits, visions, caràcter de l'autor, maneres de pensar, formes d'expressar-se, voluntat, anhels, actituds...

Tampoc no pretenc de fer una expressa valoració de qualitats. Dic que hi ha passió en aquestes pàgines, i és cert, però hi és refrenada. M'he abtingut en tot moment fins al màxim possible de fer judicis de valor, de proferir elogis, coses que no m'escaurien. M'he limitat a dir: aquí hi ha això, i aquí en teniu les proves, les mostres. El judici el fareu vosaltres, calibrareu la qualitat, decidireu el nivell més o menys alt que puguin assolir aquests valors que jo només exposo.

Més que posar en aquest llibre el títol vague i global que porta, potser hauria pròpiament de titular-lo *En l'obra d'Agustí Bartra*. La preposició aclariria el com i el què del meu quefer, significaria ço que jo vull dir: primerament, que he viscut EN l'obra, enmig de l'obra, submergida en l'obra; segonament, que expresso tot el que sento i tot el que veig des de DINS de l'obra; i, finalment, que exposo tot allò que hi ha EN aquesta obra —fins on arriba el meu coneixement.

El que vull que vegeu, vosaltres, és la totalitat de l'obra. La panoràmica tota i detallada d'una obra tan vasta com la de Bartra no es pot donar, almenys no puc fer-ho jo, en unes poques pàgines; m'és possible de fer-ho només per mitjà del destriament de tots els elements que la componen i d'explicar-los un per un minuciosament.

He procurat de treballar honradament i no valdre'm d'intervencions directes del poeta que m'haurien estat fàcils, de presentar el que trobo en l'obra com pot trobar-ho un altre lector que la llegeixi i segueixi amb la mateixa atenció. El meu treball potser peca de superficial. No és un treball de sapiència, sinó de paciència: cercar, anotar, triar, agrupar, classificar. És una mena de catàleg de continguts amb les anotacions necessàries per tal de cridar l'atenció sobre els fets.

Si els temes en l'obra d'un poeta provenen de la seva personalitat, i les idees centrals que hi tracta són les seves en la vida, i el món que ofereix l'obra es desprèn de la seva posició personal dins i davant del món, es podria començar per un estudi de la personalitat i s'arribaria molt naturalment als continguts de l'obra. Però aquí succeirà a la inversa, perquè parlarem de l'obra, de les formes que pren, dels temes que elabora, dels pensaments que conté, i en tot això qui vulgui podrà veure-hi l'essencial de l'ésser que l'ha creada.

La forma, les formes que pren exteriorment l'obra, no cal dir que en són part integrant, i per tant hauré de parlar-ne; però a allò que donaré preeminència i que més vastament m'ocuparà és el seu contingut ideològic i temàtic, ja que aquest, en estat encara embrionari, és l'impuls primer i l'essència de la creació.

Generalment en la concepció de cada peça poètica primer neix la idea que l'animarà, o potser la idea ja és des de sempre i en un moment donat suscita una visió, una imatge, o a vegades una paraula miraculosa que conté el pensament central. Aquest procés, aquest ordre en la creació poètica, és el que jo he pogut presenciar al llarg de més de trenta anys de convivència amb el poeta.

En el cas concret de Bartra els pensaments centrals de la seva creació són d'una multiplicitat i una complexitat que no sols permeten sinó que requereixen el destriament en detall, que és allò que intento.

També, com he dit, parlaré de les formes que adopta el poeta o que li són imposades per abocar-hi les idees, de com s'hi mou, com les treballa, de la relació entre el contingut i el continent i de la superfície exterior d'aquest, a vegades definitiva, altres vegades mudable.

Per altra banda, la separació entre forma i contingut no és pas ben real. La forma és l'expressió material de la idea, del tema aparegut a l'esperit. El poeta té una idea pròpia de la poesia i aquesta idea del que val, del que és, del que ha d'ésser i del que mereix la poesia inclou des de l'actitud vital i moral del creador fins a la tria de materials i les maneres de treballar-los.

Tot això es veurà, crec, amb les referències que exposaré. No obstant, per tal de seguir amb més seguretat el curs de l'exposició seria molt útil tenir a mà tota l'obra bartriana i a la vista tot el seu panorama. Com que l'avinentesa d'aquesta facilitat no estarà a l'abast de molts lectors, he decidit oferir jo mateixa el convenient panorama, baldament sigui en forma esquemàtica, on s'hi vegi traçada la línia, sinuosa però contínua, que ha seguit la seva creació. Així, he posat al final del llibre una «Notícia de les unitats de l'obra de Bartra», en la qual esbosso cada una de les creacions unitàries — d'una unitat, és cert, una mica deslligada— amb una breu explicació del caràcter. Diguem que les unitats —potser capítols d'una obra total— són les peces o els grups de composicions que es reuneixen en un llibre o s'apleguen sota una qualificació comuna, les quals enumero i reviso d'una manera cronològica i ordenada en la mesura possible. Penso que aquest traç pot evitar la desorientació si el lector el consulta abans d'aventurar-se per les múltiples ramificacions de l'obra que aquí s'examinen per separat, o durant la lectura dels meus capítols.

I ara, a tots els qui es decideixin a llegir-me: gràcies.

Anna Murià
Terrassa, any 1972